

Till Konsumentverket

Vilseledande marknadsföring med miljöargument.

Reklam som vi vill anmäla.

Svenskt Vatten marknadsför sin produkt Revaq på följande sätt via sin hemsida:

”Slam från Revaq-certifierade reningsverk är efterfrågat då det uppvisar god kvalitet”

Revaq systemet kräver inga analyser för vanligt förekommande organiska miljögifter och därmed saknar Svenskt Vatten belegg för påståendet att det skulle vara kvalitetssäkrat.

Någon riskbedömning av Revaq-slammet behövs inte göras för att konstatera att det saknas belegg för påstående om att slammet är kvalitetssäkrat. Därmed bör reklamen och marknadspåståendena fällas.

Beskrivning av produkten.

Revaq är en produkt, bestående av avloppsslam som tillhandahålls av vattenreningsverken i Sverige. Produkten levereras till bönder som gödsling på åkermark.

Revaq har skapats av Svenskt Vatten tillsammans med LRF och Dagligvaruhandeln. Revaq kan beskrivas som ett miljöledningssystem för att styra mot ständiga förbättringar vad avser att minska inflödet av farliga ämnen till reningsverken. Med utgångspunkten att det är en omfattande ström av farliga ämnen som hamnar i reningsverken idag, så är miljöarbetet bara ett relativt mått på miljönivån. ”Ständiga förbättringar” innebär alltså inga absoluta kvalitetsnivåer och en aktör kan starta från en väldigt dålig nivå och gå mot en mindre dålig nivå.

Precis som alla andra miljöledningssystem så är kopplingen till en vara eller produkt dessutom väldigt svag. Att ett företag skulle ha ett kvalitets- eller miljöledningssystem innebär alltså inte att dess varor med automatik skulle ha en garanterad kvalitets- eller miljöprestanda. Revaq har dock vissa begränsade men otillräckliga krav på själva slamprodukten. Mer om detta längre ned i texten.

Kommersiell produkt och dess dolda brister.

Det finns ett kommersiellt intresse av att bli kvitt slammet. Reningsverken minskar sina avfallskostnader genom att låta entreprenörer transportera ut slammet på böndernas åkermark. Det primära säljargumentet är att slammet kan fungera som gödsel, men det råder tveksamheter att ta emot slammet då det ostridigt innehåller föroreningar som allvarligt kan skada åkerjorden på lång sikt och/eller sprida föroreningarna vidare till omgivande vattendrag. Detta har redan hänt i andra delar av världen vad gäller slampridning.

Varför reklamen är vilseledande.

Revaqslam marknadsförs med påståendet att det skulle vara kvalitetssäkrat och därmed övertyga mottagaren att det vore risk- eller problemfritt att ta emot slammet, till skillnad mot icke-certifierat slam. Det är också otvetydigt så att Svenskt Vattens syfte med ”kvalitetssäkrat” är att övertyga kunderna om att det vore liktydigt med ”säkert” eller ”giftfritt” med hänvisning till de uttalanden som görs i mediaⁱⁱ. Även representanter för LRF, som är intressent i Revaq, uttrycker sig i media som att Revaq vore ett bättre och ofarligt slamⁱⁱⁱ.

Även om beskrivningen av Revaq beskriver kemikalieproblematiken och det krävs att licensinnehavaren arbetar med ”uppströmsarbete”, dvs att vädja till anslutna hushåll och industrier att undvika diverse kemikalier, så räcker förstås inte det som garanti för vad slammet slutligen innehåller. Inte heller om trenden är nedåtgående för många organiska föreningar i slam kan tas som intäkt för att ett slam ska vara säkert. Den säkra nivån för de flesta organiska miljögifter har inte ens definierats av kontrollmyndigheterna. De ”riktvärden” som förekommer är bara ett relativt mått på vad som är normalt förekommande i slam och för att uppmärksamma läsaren på om halterna skulle avvika från det normala. Någon riskbedömning bakom riktvärdena finns normalt inte.

Ett sådant marknadsföringsargument saknar också belägg då det helt saknas krav på kemiska undersökningar i kontrollsystelet för väsentliga och vanligt förekommande organiska föreningar i slammet. Revaq ställer bara tydliga krav på att vissa tungmetaller ska ligga under gränsvärdena enligt vad lagstiftningen stipulerar. En större mängd grundämnen analyseras visserligen, men hur resultaten ska användas är inte särskilt strikt formulerat. Huruvida förekommande gränsvärden ens skulle skilja ut ett Revaq-certifierat slam mot ett icke certifierat slam är också oklart.

Inte bara vilseledande, utan produkten riskerar dessutom hälsorisker för miljön och befolkningen.

Ett flertal vanligt förekommande ämnen i slam som t.ex PFAS, ftalater, dioxiner, PCBer, bromerade flamskyddsmedel analyseras inte alls enligt kriterierna, trots att sådana ämnen har konstaterats ha sådana farliga egenskaper att de utgör ett hot mot folkhälsan. Samtliga nämnda föreningar förekommer i icke oväsentliga halter i allt slam^{iv}. De finns också idag i halter i befolkningens blod och det råder idag en vetenskaplig diskurs hur mycket detta kan påverka hälsan på lång sikt.

Detta är ett komplicerat forskningsområde där det finns välgrundad vetenskaplig misstanke om långsiktiga men ändå mycket allvarliga hälsoeffekter. Detta är ett viktigt skäl till varför, den viktigaste expertmyndigheten i sammanhanget, Kemikalieinspektionen avråder från all slamspridning till åkermark.

Bevisbördan ska enligt modern kemilagstiftning ligga på den som säljer en produkt, inte på myndigheter eller allmänhet att bevisa skadligheten. Därför anser vi att marknadsföringen av Revaq-slammet är skadlig för allmänhetens uppfattning om riskerna. Att påstå att det ”saknas evidens” för Revaqslammets skadlighet bygger på icke-kunskap och otillräckliga analyser. Jämför med resonemanget: Så länge patienten inte är undersökt, så anses hen fullt frisk. Det ger ett intryck av att det finns garantier mot skador och påverkar förstås ”köpbeslutet” hos mottagaren, dvs bonden som tar emot slammet.

Några av dessa aktuella föreningar, t.ex ämnesgruppen PFAS överskrider redan idag den nivån som anses säker för befolkningen enligt den Europeiska livsmedelsmyndigheten, EFSA^v. Det finns också internationell rapportering som visar allvarliga hälsorisker med spridning av slam innehållande PFAS^{vi}. Ny forskning har dessutom konstaterat att förekommande blandning av nämnda föroreningar i befolkningens blod ger betydligt värre hälsoeffekter än summan av varje ämne för sig skulle ge. En försenad språkutveckling har redan konstaterats^{vii}.

Stockholm, 2022-04-26

Ingenjörer för Miljön, genom Magnus Hedenmark (M.Sc Ekotoxikologi)

Läkare för Miljön, genom Bertil Hagström (Leg läkare)

KÄLLOR

ⁱ <https://www.svensktvatten.se/vattentjanster/avlopp-och-miljo/kretslopp-och-uppstomsarbete/revaq-certifiering/>

ⁱⁱ <https://www.svensktvatten.se/politik-paverkan/debatt/slam-pa-akrar-utgor-ingen-risk/>
<https://www.naturvetarna.se/nyheter/2021/duellen-ska-rotslam-fa-spridas-pa-vara-akrar/>

ⁱⁱⁱ <https://www.ja.se/artikel/2230243/det-r-skillnad-p-slam-och-slam.html>

^{iv} <https://www.ksla.se/wp-content/uploads/2012/04/Mats-Tysklind.pdf>

<http://www.konsumentsamverkan.se/11verk/kampanj/slammet/miljogifter.pdf>

[https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11102553/avlopp_pa_vara_akrar -
en rapport om miljogifter.pdf](https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11102553/avlopp_pa_vara_akrar_-_en_rapport_om_miljogifter.pdf)

^v <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/6223>

^{vi} <https://www.theguardian.com/environment/2021/may/28/home-fertilizer-toxic-pfas-forever-chemicals-sewage-sludge>

^{vii} Svensson, K., Tanner, E., Gennings, C. *et al.* Prenatal exposures to mixtures of endocrine disrupting chemicals and children's weight trajectory up to age 5.5 in the SELMA study. *Sci Rep* **11**, 11036 (2021).

<https://doi.org/10.1038/s41598-021-89846-5>